

Tale ved mottakelsen av Fritt Ords Honnør 22. oktober 2019

Av Piraya Film ved Torstein Grude og Bjarte Mørner Tveit

Det å motta denne store anerkjennelsen understreker hvor heldige vi er som har anledning til å utforske verden gjennom dokumentarfilmkunsten – og hvor fantastisk det er å kunne nå ut og bevege mennesker gjennom vårt virke. Vi har mye å være takknemlige for.

Vi vil si noen ord om Piraya Film. Noen av dere kjenner oss, men veldig mange gjør det ikke. Så hvem er vi, og hva er det som motiverer oss?

Piraya er et uavhengig produksjonsselskap for film. Vi holder til i Stavanger.

Siden oppstarten i 1999 har vi utviklet og produsert politiske, undersøkende dokumentarfilmer med rom for filosofisk refleksjon. Etter å ha arbeidet med å lage denne typen filmer i 20 år, har vi nå endelig en stor gjennomslagskraft, og filmene når millioner av mennesker verden over.

Vi er her nå for å ta imot en stor anerkjennelse fra Fritt Ord, stiftelsen som har betydd så mye for oss og for prosjektene våre.

Dette er et stort øyeblikk for oss to, som har vært gjennom så mye sammen. Det er oss to som har vært selskapets produsenter gjennom alle år. Sammen har vi produsert filmene *Pels* og *Griseindustriens Hemmeligheter*.

Det er et privilegium for oss å få utforske andre mennesker og dyrs komplekse liv. Opp igjennom årene har vi fått møte mange eksepsjonelle individer, og vi har hatt gleden av å løfte dem frem i offentligheten. Samtidig beriker disse menneskene og dyrene oss stadig med nye perspektiver.

Vi ser på visjonene våre som selve grunnfjellet i Piraya Film. Selv om hver film på så mange måter påvirker og utfordrer oss, er noen verdier konstante gjennom alle produksjoner.

Filmene skal utfordre og inspirere. Vi *skal* bli konfrontert med hvem vi er, som enkeltindivid og som samfunn.

Forvaltet riktig, med nysgjerrighet, integritet og uavhengighet, kan dokumentarfilmer endre samtiden og få oss alle til å se på oss selv og våre valg på nytt.

Vi tenker at dokumentarfilmen har sjansen til å innta en helt unik posisjon i våre medmenneskers bevissthet. I en verden der kampen om informasjon er en av de viktigste frontlinjene, er den uavhengige dokumentarfilmen essensiell.

Mektige interesser vil alltid forsøke å tilegne seg makt over hvilke historier som skal nå ut. Men der sannheten er til salgs, skal Piraya Film tørre å stå opp som en tydelig og kompromissløs motstemme.

Dette sørger vi for ved å dyrke en lojalitet til hver enkelt film, ved å være tro mot våre grunnverdier, og gjennom mange års arbeid innenfor hver tematikk før produksjonene lanseres.

De mange ulike delene i den offentlige debatten rundt filmene *Pels* og *Griseindustriens Hemmeligheter* viser hvor store motkrefter som mobiliseres rundt betydningsfulle dokumentarfilmer. Debattene som fulgte, viser hvilken moralsk og etisk brytningstid vi befinner oss i.

Millioner brukes på annonser og PR-byråer for å dempe kraften i den enkelte film.

Angrepene fra mektige næringsinteresser, journalister og til dels helt vanlige, opprørte mennesker er verdt å merke seg. Med ulike verktøy og ulike motivasjoner går det veldig langt for å angripe oss, dokumentasjonen, støttespillerne våre og ikke minst filmenes deltakere.

De ønsker å rette oppmerksomheten bort fra avsløringene filmene kommer med, late som om innholdet ikke er sant, ikke er representativt; de ønsker å mistenkeliggjøre Piraya Films motivasjoner.

Alt dette trolig fordi avsløringene tydelig viser at det finnes problematiske sider ved vårt samfunn.

I dette tilfellet skal dørene til griseindustrien og pelsindustrien lukkes igjen. Vi skal glemme det vi nå har sett. Men store deler av filmenes publikum tror ikke lenger på historiene som kommer fra industrien selv. Mange ble truffet av filmene, og endrer holdningene og gjennom det sine liv.

For filmene viser hvordan det er. De går inn i rom som ellers er helt avstengt, med individer som tidligere kun er representert i den norske offentligheten gjennom næringens egne fremstillinger.

Og når denne illusjonen er brutt, har vi alle muligheter til å gjøre opp en egen mening: Om vi vil støtte disse industriene. Om vi må gjøre endringer i livene våre. Om vi må tenke annerledes, om vi bør kreve endringer i samfunnet.

Vi gjør alt vi kan for lage dokumentarfilmer står som pilarer i offentligheten og etter hvert i historien om oss selv og vår tid.

Filmene våre er ikke predikerende, og gir ingen svar om hvor vi som fellesskap skal gå herfra. Filmene føyer seg inn i en lang rekke av utforskende, gravende og utfordrende dokumentarfilmer som vi har produsert.

Utover å sette dagsorden, utover å – i disse eksemplene – sette fokus på *den systematiske dyremishandlingen som filmene avslører at finner sted*, er det også flere andre, overordnede nivåer i vår motivasjon, som dermed kan si mer om hva Piraya Film er.

For å være tro mot våre idealer er det på et vis vår plikt ta med kamera inn i rom vi ikke ellers har tilgang til. Vi søker å åpne for å gi seerne mulighetene for å føle empati med medskapninger de aldri har møtt.

En helt annen, men like tungtveiende motivasjon er det å få lov til å følge eksepsjonelle mennesker som Frank Nervik og Norun Haugen. Å få filme to kloke, modige mennesker som har tro på at den utislørte sannheten kan føre samfunnet vårt videre, er – kort sagt – dypt inspirerende.

De viser at hver og en av oss kan gjøre en forskjell. Hver og en av oss kan bidra. De to får oss til å revurdere våre tanker og verdier. De får oss til å ønske oss forandring. De beveger oss.

Det faktum at de to er villige til å ofre så mye å gjøre verden til et bedre sted – og at de lykkes – er en inspirasjon for mange av oss uavhengig av hvor vi står i sakene de to er blitt så tydelige representanter for.

Men som ansvarlige produsenter har vi også et annet ansvar. Vi kan aldri slippe dokumentarfilmens store dilemmaer av syne. Når vi produserer filmene våre, går vi inn i tunge journalistiske, etiske, moralske og juridiske vurderinger.

Disse prosessene tar mye tid og ressurser, og er ikke nødvendigvis synlige i de endelige produksjonene. Vi har en rekke erfarne og kloke rådgivere som bistår oss når vi skal ta avgjørelsene. Disse hjelperne er uvurderlige når vi skal produsere våre filmer.

Vi har i lang tid laget film under svært vanskelige forhold. Filmer har blitt til i krigssoner og i krigslignende tilstander, i områder med autoritære og totalitære regimer, og mens meningsmotstandere, kriminelle og mennesker med store økonomiske interesser i tematikkene vi utforsker vil stanse oss.

Det kan kanskje høres overdramatisk ut når vi forteller at i mange av filmene våre har både stab og deltakere vært i livsfare.

Men det er dessverre virkeligheten. Et eksempel er vår kollega, den maltesiske gravejournalisten Daphne Caruana Galizia som var deltaker i vår film *Det store Sigarettmysteriet*. Hun ble drept av en bilbombe på grunn av sitt arbeid.

Denne typen tvers igjennom *jævlige* opplevelser må vi bære med oss. Samtidig må vi gjøre *alt* som står i vår makt for å sikre at alle de som bidrar i filmene våre står i minst mulig fare.

I lanseringen av *Pels* og *Griseindustriens Hemmeligheter* har mange forsøkt å svekke oss og

filmene ved å sette på oss en merkelapp som dyrevenaktivister.

For det første er det noe veldig galt at ordet aktivist brukes på denne negativt ladede måten i den norske offentligheten. For det å være aktivist – dyreverner, forkjemper for kvinners rettigheter, for likhet og mot rasisme for eksempel – er en hedersbetegnelse.

For det andre har de som angriper oss på denne måten – og de som målbærer dette angrepet – ikke satt seg inn i hvem vi virkelig er.

Vi står bak en lang rekke filmer med helt andre tematikker. Og vi er midt i vårt kunstneriske virke. Det kommer mer, men her er noen eksempler:

Vi har laget filmen *On a tightrope*, som handler om situasjonen for uighurene i Xinjiang i Kina, sett gjennom historien til en gruppe foreldreløse barn på en linedanserskole.

Yodok Stories handler om nordkoreanske avhoppere som satte opp en musikal i Seoul for å fortelle verden om sine opplevelser i de nordkoreanske konsentrasjonsleirene.

I *Gulabi Gang* følger vi kvinner som slåss for kvinners rettigheter i India.

The Act of Killing og *The Look of Silence* handler om det indonesiske folkemordet og konsekvensene av dette for de som lever i dag.

I *Mogadishu Soldier* følger vi to soldater i den afrikanske unions kontingent i Somalia. De bar kamera i stedet for gevær, og dokumenterte ett år i frontlinjen i kamp mot religiøs fanatisme.

Dette er noen av filmene vi har produsert. Hver av dem har tatt mange år, og hver og en av dem har hatt sine egne, vanskelige risikovurderinger og kompliserte etiske, moralske og juridiske problemstillinger.

Gjennom erfaringen vi har opparbeidet, og gjennom støtte til våre uavhengige, kritiske filmer fra viktige institusjoner som Norsk Filminstitutt, Fritt Ord og NRK har vi kunnskap, hjelpere og erfaring som er helt avgjørende når vi produserer filmer som *Pels* og *Griseindustriens Hemmeligheter*.

Vi er derfor takknemlige overfor mange når vi står her. Mange er her i dag, enda flere står på rulleteksten til filmene, andre igjen må forbli anonyme.

Vi er veldig takknemlige overfor regissør Ola Waagen, en uredd, klok og tenkende person som kom til oss med prosjektet som ble til filmen *Pels*. Nå er han en Piraya, og det var helt naturlig å fortsette samarbeidet i filmen *Griseindustriens Hemmeligheter*.

Vi vil rette en stor takk til Frank Nervik og Norun Haugen for det banebrytende og risikable arbeidet de gjorde for å vise forholdene for pelsdyrene og «produksjonsdyrene» når så mange ønsket det skulle forbli hemmelig.

Takk til en stor og kvalifisert stab som står på for alle våre produksjoner.

Til slutt – en stor takk til Fritt Ords styre.